

«Територіальний патріотизм» В. Липинського як консервативна традиція націотворення України

Поява незалежної і суверенної української держави на політичній карті світу в 1991 році ознаменувала черговий історичний етап націотворення в Україні. Впродовж 25 років українська держава та суспільство проходили випробування на політичну зрілість та самодостатність, випробування на здатність до співжиття на спільній історично успадкованій території та до органічного культурного єднання в межах єдиного українського етнополітичного організму.

Революції і контрреволюції, що відбувались протягом цього часу, ще раз засвідчили всю складність нашої історичної долі, а з нею і процесу націотворення та розбудови державності. Однак, сьогодні бачимо, що як ніколи раніше набирає гостроти питання внутрішньої культурної та політичної самоідентифікації та всенаціональної консолідації [1]. Втрата територіальної цілісності та сепаратистські рухи, що були пробуджені в АРК та на сході України, є індикатором відсутності протягом всіх попередніх років незалежності ефективної та послідовної державної етнонаціональної політики єдності та інтеграції зазначених регіонів в соціокультурний простір єдиної України. Це пояснюється несформованістю загальнонаціональної ідеології консолідації довкола спільної національної ідеї та зумовлює значну актуальність в наукових дослідженнях, присвячених зазначеній проблематиці [2].

Серед науковців, які займаються дослідженням в цій сфері, такі вчені як: І. Гирич, К. Галушко, В. Євтух, В. Ісаїв, В. Кремень, Г. Касьянов, І. Кресіна, М. Козловець, Т. Кузьо, Х. Куромія, В. Лісовий, О. Мотиль,

Т. Осташко, А. Портнов, О. Проценко, Я. Пеленський, В. Троцинський, В. Ткаченко, Ю. Терещенко, А. Каппелер, Е. Сміт, Т. Снайдер та ін.

На емпіричному рівні, досліджуючи процес етногенезу і націогенезу української спільноти, слід виходити із аналізу конкретно історичних умов та існуючої наукової спадщини, присвяченій даній проблематиці. Так, неабиякий інтерес та актуальність сьогодні викликає науковий доробок В.Липинського, зокрема його ідеї щодо українського націотворення та концепт «територіального патріотизму». Будучи сформульованими вченим у 20 рр. ХХ ст., вони постали як підсумок рефлексії тодішньої діалектики українського націотворення і сьогодні частково дають відповідь на суперечливі питання сучасного націотворення і слугують науковим та практично прикладним дороговказом в цьому напрямку [3].

Так, «територіальний патріотизм» як складова націогенезу виступає у концепції Липинського необхідною умовою формування української політичної нації, ядром ідеології українського консерватизму. «Нація для нас, – зазначає В. Липинський, – це всі мешканці даної Землі і всі громадяни даної Держави, а не «пролетаріат», і не мова, віра, плем'я» [4, с.64]. В такому значенні територіальний патріотизм є формулою творення модерної національної української ідентичності, що є важливим складовим елементом процесу націотворення. Сутність її полягає в тому, що за основу береться синтез як етнічних, так і модерністських чинників націогенезу, зокрема відбувається поєднання територіального начала, за своєю природою політичного із патріотизмом – духовного, «дідичного» відчуття своєї приналежності до спільноти. Патріотизм зазнає тут досить широкого трактування з боку В.Липинського, зокрема він розглядається як «цемент політичний, що спаює місцевих українських людей в боротьбі за власну державу» [4, с.67], що виступає спочатку у формі любові до спільної Батьківщини, яка переходить в ірраціональне прагнення колективного підсвідомого до самовиявлення та самовизначення у формі політичного

утворення – держави. «Воля до державності, а тоді й до нації є несвідомою, містичною й ірраціональною, але саме в цьому й полягає завдання засновників держав, щоб перетворити це ірраціональне прагнення в усвідомлену державницьку ідею» [5, с.22]. Ця воля, це прагнення, яке дримає у підсвідомості народу – це природна сила. З неї народжується неусвідомлена віра у необхідність державної екзистенції. Цю віру В. Липинський називає містичною таємницею держави і нації. «Містична віра у націю є основою сенсу місії, без якого жодна нація не може родитися. Скрізь ми бачимо в ньому різні прояви одного і того самого почуття національної самоповаги, національної честі, національної гордості» [5, с.112]. Національний месіанізм – це попередня стадія духовного і політичного імперіалізму, який необхідний для заснування держави.

Територіальний (громадянський) чинник націотворення тлумачиться вченим з позицій зарахування до складу української нації всіх мешканців та громадян України без огляду на походження, стать, віру, мову, тощо. «Українцем єсть всякий, хто хоче, щоб Україна престала бути колонією, щоб з ріжних її племен, рас і вір повстала одна Держава Українська» [4, с.70]. Таким чином, критерієм національної приналежності виступає громадянська (політична) свідомість, яка полягає у дотриманні і визнанні законів та авторитету держави. Таке ототожнення поняття нації із поняттям держави, котра через інститут громадянства об'єднує всіх в одне політичне ціле, відкриває можливість до активного соціокультурного розвитку всього суспільства та до досягнення спільної політичної мети.

Отже, концепт «територіального патріотизму» В. Липинського як складова його ідеології державотворення є спробою конструювання модерної української національної ідентичності, що відповідала фазі розвитку українського етнополітичного організму першої половини ХХ ст., але аж ніяк не втратила свого значення сьогодні. Вакуум консолідаційної та зрозумілої для всіх громадян України політичної ідеології, який існує в

державі, на думку експертного середовища, призвів до непослідовної та неефективної етнонаціональної політики в попередні роки [6]. В такій ситуації, на нашу думку, про послідовну і ефективну державну політику в цій сфері можна говорити при умові відновлення континуїтету української політичної традиції націотворення.

Концепт «територіального патріотизму» В. Липинського в зазначеному контексті можемо тлумачити саме як українську політичну традицію націотворення, врахування якої дає можливість при розробці та реалізації державної етнонаціональної політики виходити із власного національного досвіду державотворення. Такий підхід відкриває перед нами можливість при постановці центральних питань розвитку української нації відштовхуватися від заданого ідеологом аналітично - наукового курсу в розгляді цих питань, забезпечуючи тим самим континуїтет політичної традиції і ґрунтовну історичну підставовість для вироблення ефективної національної державної етнічної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Снайдер Т. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє / Снайдер Т. – К.: Дух і Літера. – 2014. – 232 с. (Бібліотека Європейського Фонду)
2. Роль, значення та вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики єдності в Україні : матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 11 берез. 2015 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. – К.: Парлам. вид-во, 2015. – 208 с.
3. Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтерпретація / за ред. В. Ісаїва : пер. з англ. А. Іщенко. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 362 с.

4. В'ячеслав Липинський та його доба : наук. вид. – упор. Т. Осташко, Ю.Терещенко. – Київ – Житомир, 2008. – 389 с.

5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В. Липинський. – Відень : Хліборобська Україна. Видання українського союзу хліборобів-державників, 1920. – 470 с.

6. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи : навч.-наук. вид. / авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін. ; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 368 с.